

Atskaite par dalību COPA – COGECA un EK darba grupā

Sēklas; Augļi un dārzeņi

4.- 5. aprīlī 2019. Brisele

Darba grupas sanāksmē piedalījās LZF eksperte Mārīte Gailīte

Darba grupa “Sēklas”

1. **Bioloģiskā ražošana** Regula (EK)2018/848 heterogēnais sēklas materiāls un bioloģiskās sēklas, ĢMO aizliegums un mutāģeneze.

Interesanti, ka vienā darba kārtības punktā salika tik atšķirīgas lietas. Vairākās valstīs – Francijā, Vācijā, Dānijā – ir izveidotas nacionālās darba grupas, kuras risina jautājumus ar bioloģiski ražotu sēklas materiālu. Kā zināms, vēl 2009.gadā regula prasīja pakāpenisku pāreju uz tikai bioloģiski iegūtu sēklu lietošanu bio-saimniecībās, bet vēl joprojām ļoti plaši lieto konvencionāli iegūtas, bet ķīmiski nekodinātās sēklas. Tagad Francijas bio-zemnieki grib, lai tiktu atļauta pašu audzētā heterogēnā sēklas materiāla lietošana bio-saimniecībās. Heterogēnais sēklas materiāls ir vienas sugas augu populācija, pat ne šķirne. Savu prasību viņi motivē ar to, ka bioloģiski iegūtu sēklu lietošana daudzām saimniecībām vai ir par dārgu, vai pašu sēklu trūkst. Tas, ka no heterogēna sēklas materiāla nav iespējams iegūt tikpat augstu ražu, kā no šķirnēm, viņus, šķiet, pašlaik nesatrauc. Nolēma, ka Francijas pārstāvjiem jāsigatavo ierosinājumi turpmākai apspriešanai.

Sakarā ar ĢMO direktīvu paliek neskaidrs jautājums par mutāģenēzi. Šo metodi selekcijā pielieto jau ļoti sen (atcerēsimies kartupeļus ‘Mutagenagrie’), bet tagad to pielīdzina ĢMO. Vairāku valstu selekcionāri vēlas, lai šo metodi izņem no ĢMO direktīvas, jo šodien tā tiek plaši pielietota. Mutāģenēzes izmantošanas aizliegums būtiski samazinās ES selekcijas firmu darba efektivitāti. Daudz tika runāts arī par to, ka no šīs direktīvas regulējuma jāizslēdz arī CIS-genu augu radīšana. No vienas puses, klimata un tirgus izmaiņas spiež zemniekus izmantot arvien jaunākas, piemērotākas šķirnes, bet no otrās puses to radīšana ilgst 15-20 gadus un šodien selekcionāri vienkārši nespēj prognozēt, kādas augu īpašības tiks pieprasītas 2040.gadā. Eiropas zemnieku konkurētspējas nodrošinājumam ir nepieciešamas būtiski paātrināt jaunu šķirņu radīšanu.

Ja TRANS-genus augus var atšķirt pēc svešām olbaltumvielām, CIS-genus augus nav iespējams atšķirt no tradicionāli hibridizētiem, jo visas izmaiņas notiek vienas sugas ietvaros. Pastāv risks, ka aizliedzot CIS-genās šķirnes, tiks būtiski apdraudēta ES zemnieku piekļuve jaunām šķirnēm. ASV, Ķīnā, Meksikā, Austrālijā, Japānā selekcionāri strādā ar modernajām biotehnoloģijām, un viņu zemniekiem ir un būs pieejamas mūsdienu situācijai atbilstošas šķirnes, bet ES zemniekiem nāksies izmantot mazāk piemērotas šķirnes vai pirkt no ASV CIS-genās sēklas. Rezultātā uz ES nāks lētāka importēta pārtika.

Nolēma vairāk sadarboties ar nacionāliem Eiroparlamenta deputātiem, skaidrojot tiem inovatīvo selekcijas metožu priekšrocības. Inovācijas ir seksīgas! Pašlaik ir svarīgi panākt, lai mutāģenēze tiek izņemta no ĢMO direktīvas, tad būs vieglāk runāt arī par citām metodēm. Ir svarīgi panākt to ātri, vismaz 4 gadu laikā. Problēma ir tā, ka mutāģenēzei pašlaik nav skaidras definīcijas, darba grupas dalībnieki tika aicināti palīdzēt noformulēt to.

Plāno rakstīt vēstuli, adresējot to ne tikai AGRI, arī TRADE, ENVI un SANTE, sevišķi uzsvērot, ka daudz ĢMO produktu jau pašlaik nāk uz Eiropu no Latīņamerikas.

2. COPA-COGECA tiks veidota darba grupa par Klimata izmaiņām

Tiks izsūtīta anketa par klimata izmaiņu ietekmi uz atsevišķām nozarēm. Vasaras vidū jābūt gatavam viedoklim. Ar kādām īpašībām jābūt augiem, lai tie spētu pielagoties klimata izmaiņām? Nāk jaunas slimības un kaitēkļi. Nav iespējams nodrošināt labu pārtikas kvalitāti, ja audzētājiem trūkst efektīvie AAL, un nav izturīgu šķirņu. Zemnieki nevar ietekmēt klimata izmaiņas, jo mēs neesam izolēti no visas pasaules. Uzkrāt oglekļi augsnē var tikai līdz zināmam daudzumam un lēš, ka 15-20 gadu laikā augsne tiks piesātināta ar oglekļi.

Darba grupa "Augļi un dārzeņi"

1. Klimata izmaiņas

Turpināja apspriest arī šajā darba grupā. Vairākās valstīs – Holandē, Itālijā un citur – vēl ir jūtamas pērnā sausuma sekas. Ūpes Po līmenis aprīļa sākumā bija zemāks nekā normāli vasaras vidū. Jaunā KLP jāiekļauj klimata politika. Jāmaksimalizē CO₂ uzkrāšanas augsnē un jāsamazina emisijas, kā arī jāpielagojas klimatam. Darba grupa par Vides jautājumiem jau ir sagatavojusi priekšlikumus, tiek prasīti citu darba grupu viedokļi. Augļu un dārzeņu ražošanā emisijas ir mazākas nekā citās nozares, jāveicina augļu un dārzeņu patēriņu. Arī siltumnīcas mazāk rada emisijas, jo neaudzē augsnē, bet substrātos un izmanto CO₂ augu piebarošanai, uzturot gaisā 2 reizes augstāku CO₂ koncentrāciju nekā ārā. Čehijas pārstāvis uzskata, ka CO₂ un ūdens trūkums nav saistīti un uzskata, ka Ražotāju organizācijas (RO) darbības fonda 20% līdzekļu būtu jāvirza nevis vides problēmām, bet krīžu pārvaldīšanai. Polijā pērn bija ļoti lieli ķiršu ražas zudumi kaitēkļu dēļ, jo kaitēkļi strauji vairojas, bet pieejamo AAL paliek arvien mazāk. Līdzīgas problēmas ir arī citās valstīs, Latviju ieskaitot.

2. Ābolu tirgū valda krīze

Neskatoties uz pērnā gada prognozēm, par 20-30% ražas samazināšanās, faktiski tā ir pēdējo 12 gadu lielākā. EK nepiedāvā krīzes kompensācijas mehānismu, bet piedāvā samazināt ābolu ražošanu. Vienlaikus ļoti aktivizējas Ukraina, piedāvājot savus produktus kā Eiropas, tā arī Tuvo Austrumu tirgos. Beļģijā ābolu krīze jau ir skatīta Parlamentā, aicina atcelt sankcijas pret Krieviju cerībā atgriezties tās tirgū. Bet arī Krievijā šogad ir augsta ābolu raža un pēdējos gados intensīvi tiek stādīti dārzi. Es ļoti šaubos, ka sankciju atcelšana atgriezīs Krievijas tirgu. Manuprāt, Eiropas ražotājiem par šo tirgu vienkārši jāaizmirst. Itālijā labo ābolu mazāk nekā pieprasa, tādēļ nāk imports no Ķīnas un jauni kaitēkļi kopā ar importētiem augļiem. Kā vienu no turpmāku krīžu risinājumiem piedāvā tirgus novērošanu. Tiks veidotas papildus grupas Tomāti un Persiki/nektarīni. Manuprāt, šāds cenu monitorings ir vajadzīgs radušās situācijas analīzei, bet nespēj novērst pārprodukcijas krīzes nākotnē. Problēmu rada tas, ka ražotāji visās valstīs grib palielināt ražošanu, nedomājot, kur un kam pārdos savu produkciju.

3. KLP

COPA-COGECA bija vairākas tikšanas ar EK. Pēc Eiropas Parlamenta vēlēšanām tiks ievēlēts jauns prezidents un kāds darbs sāksies ne ātrāk par jūlija vidū, bet augustā visi dosies atvaļinājumos. Reāli ātrāk par septembri nekas nenotiek. Ir svarīga politiķu konsekventa rīcība, tāpēc mums vairāk jādomā, kurus kandidātus atbalstīt. Tas viss ļoti sarežģī jaunu ražotāju organizāciju darbības noteikumu izstrādi.

4. Kopieguldījuma fonds

Tiek piedāvāts, kā krīzes pārvaldīšanas instruments. Pēc EK ieceres, ražotāju organizācijas biedri daļu savu ieņēmumu katru gadu iegulda šajā fondā, no kura krīzes gadījumā tiks kompensēti to zaudējumi. Praktiski visi darba grupas dalībnieki uzskata, ka šīs priekšlikums ir ļoti sarežģīts (aprēķinu metodika) un ražotāju zaudējumi mēdz būt tik lieli (piemēram, veicot karantīnas pasākumus), ka šīs fonds problēmu neatrisina.

Eiropas Komisijas darba grupa “Augļi un dārzeņi”

19 sēdvietas (Food and Drink Europe, SACAR) palika brīvas, bet mums visu laiku ierobežo dalībnieku skaitu.

1. RO darbības programmas

Turpinājās debates par RO darbības programmas pasākumiem. DG AGRI piedāvā 50% darbības programmas līdzekļu novirzīt vides pasākumiem, ražotāji uzskata, ka arī 20% ir gana daudz. Kopieguldījuma fonds varētu tikt pielietots tikai RO biedriem, bet RO ir nebūt ne visās valstīs un ļoti daudzi ražotāji nav RO biedri. Kas kompensēs viņu zaudējumus krīzes situācijās? EK pārstāvis neatbildēja uz šo jautājumu. Visās valstīs RO darbības programmām jāatbilst nacionālajai stratēģijai un visiem noteikumiem jābūt vienādiem. Latvijā tas ir izdarīts, bet lielo valstu pārstāvji par šo tēmu ļoti pārdzīvo, jo ir pierāduši strādāt pēc vienkāršākiem noteikumiem.

2. Tirgus novērošana

(prezentācija). Tiks veidota darba grupa apmēram no 20 ekonomistiem-analītiķiem, kura nodarbosies ar tomātu, ābolu/bumbieru, citrusaugļu un oersiku/nektaŗīnu tirgus novērošanu. Pašlaik meklē kandidātus. Tiks izstrādātas metodikas un izveidota mājaslapa. Plāno ievākt, apkopot, analizēt un sniegt ražotājiem statistikas datus, ziņojumus, prezentācijas un citu tirgus informāciju. Būs tirgus novērojumu augļiem un dārzeņiem un vīnam. Plāno arī izstrādāt tirgus prognozes, tas gan būtu ļoti noderīgi, bet grūti īstenojams. Augļi un dārzeņi ir ļoti daudzveidīgi, atšķiras pēc šķirnēm un kvalitātes, ir grūti ievākt salīdzināmus datus. Ir paredzētas darba grupas tikšanās 3 reizes gadā pa vairākām dienām. Augļu un dārzeņu ražotāji piedāvāja novērot un analizēt ne tikai ražotāja cenas, bet cenas izmaiņas visā piegādes ķēdē. Freshfel uzskata, ka ar dažām tikšanās reizēm gadā būs par maz, jo šo produktu tirgus mainas ļoti strauji. Ražotāji uzskata, ka jānovēro arī ražošanas izmaksas. Francijā lielveikalu uzcenojums organiskiem produktiem ir ļoti augsts, bet ražotāji tur neko nevar ietekmēt. Tāpat ir svarīgi salīdzināt ražotāja cenas un RO cenas. Bija jautājums, cik daudz EK ir gatava maksāt par datu ievākšanu, bet par to pagaidām vēl nav domāts.

3. Sociālā dialoga grupu efektivitāte

(prezentācija). Tiks veikts pētījums par šādu grupu efektivitāti un lietderību. Interesanti, ka sanāksmes vadītājs īsti neļāva uzdot jautājumus reglamenta pārsniegšanas dēļ. Ražotāji bija neapmierināti ar tukšām vietām zālē un to, ka no EK uz šādām sanāksmēm bieži atnāk slikti sagatavojušies ierēdņi. Tiks veikta aptauja, aicināja ekspertus piedalīties anketēšanā.

4. Negodīgās tirdzniecības prakstikas aizlieguma direktīva

(prezentācija). Direktīva ir elastīga, ļauj ievērot vietējās īpatnības. Paredz 16 negodīgās prakstikas. 20 dalībvalstīs jau darbojas nacionālā likumdošana, Latvijā tā labāk aizsargā ražotāju, nekā paredz

direktīva. Tā paredz arī ražotāja aizsardzību no RO pielietotas negodīgās prakses. Latvijā par to vēl nav sūdzību, bet citās valstīs ar ļoti lielām RO var būt aktuāli. Direktīva izšķir melnās un pelēkās negodīgas praktikas, pieskaitot pie pelēkajām tādas, kuras nav atrunātas līgumā savstarpēji vienojoties. Ir paredzēta arī dažādu valstu kontrolējošo institūciju (Latvijā tā ir Konkurences padome) ciešāka sadarbība. Direktīva tiks pielietota pilnā apjomā 36 mēnešus pēc tās publicēšanas Oficiālajā žurnālā.

5. Skolas piena un augļu programma

EK ir apstiprinājusi budžetu 2019.-2020.m.g. Papildus līdzekļi ir pieejami valstīm, kuras iepriekšējā gada izmantoja vairāk par 50% iedalītā budžeta. Latvijā šoreiz saņēma uz pusi mazāk nekā tika prasīts, kaut gan mūs uzslavēja par to, ka vienmēr izmantojam pilnībā visus iedalītos līdzekļus. Itālija jau gadiem izmanto tikai 15% no iedalītā, bet turpina prasīt krietni vairāk. Programmu pielieto 25 valstīs, nepiedalās Anglija un Zviedrija, kur darbojas līdzīgas nacionālās programmas. Visā Kopienā programmā piedalās 20,2 miljoni bērnu vecumā no 6 līdz 19 gadiem. Pārsvarā (71%) tie ir pirmsskolas vecuma bērni. Gada laikā bērniem tiek izdalīti 255 tūkst.t augļu un dārzeņu, populārākie ir āboli, bumbieri un apelsīni, kā arī burkāni, gurķi un tomāti. Vidēji ES viena porcija (100 g) maksā 0,22 eiro, Latvijā 0,14 eiro. 100 g ābolu Itālijā maksā 0,17 eiro, Latvijā 0,14 eiro, citās valstīs mazāk. Tiek veikti izglītojošie pasākumi, 16 miljoni bērnu tiek mācīti veselīgajam uzturam un tikai 1 miljons bērnu ir apmeklējuši saimniecības. 15 dalībvalstīs priekšroka tiek dota vietējiem produktiem, kuri izaudzēti ar bioloģiskajām vai vidi saudzējošām metodēm un tām piegādes ķēdēm. Francijas bioloģisko ražotāju pārstāvis bija sašutis, kāpēc bioloģiskie produkti nav iekļauti Skolas piena un augļu programmā, bet tas ir viņu pašu neizdarīts darbs.

6. BREXIT

Par to tika runāts ļoti daudz, bet pašlaik šo jautājumu atlika līdz rudenim.

Atskaiti sagatavoja eksperte

Mārīte Gailīte

LATVIJAS LAUKU
KONSULTĀCIJU UN
IZGLĪTĪBAS CENTRS

Zemkopības ministrija